

Summary. *The article is devoted to the research of external borrowings by Ukrainian financial institutions on the Eurobond market. Fundamental indexes that describe the rate of return and determine the reliability and attractiveness of Ukrainian Eurobonds are analyzed.*

Key words: *Eurobond market, banks, emission, Ukrainian Eurobond rating, Eurobond profitability, external borrowings.*

УДК 378.011.3–051:33

*Олійник Н. Ю., к. пед.н.,
доцент Кам'янець-Подільського національного
університету ім. Івана Огієнка*

ЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЕКОНОМІКИ

У науковій статті обґрунтовані теоретичні положення суті та змісту проблеми педагогічної культури як складової професійної майстерності вчителя економіки, а також шляхи її формування у процесі самовдосконалення. Схарактеризовані структурні компоненти та змістове наповнення толерантності як вагової професійної якості в становленні педагогічної майстерності.

Ключові слова: *педагогічна культура, толерантність, професійне становлення, педагогічна майстерність, вчитель економіки.*

Постановка проблеми. Нові пріоритети і цінності розвитку українського суспільства змінили підходи до освітнього процесу на культурно-гуманістичних засадах. Сучасна економічна освіта потребує формування професійної майстерності вчителів економіки нового типу, які в умовах інноваційного освітнього середовища не тільки передають на інформаційному рівні учням знання, а й сприяють розвитку креативності їх економічного мислення, формуванню умінь самостійної пізнавальної діяльності, самоорганізації. Оволодіння економічними знаннями, мисленням та реалізація їх у практичній діяльності створює базу для загального зростання економічної культури суспільства як невід'ємної умови розквіту добробуту в Україні.

Загальноосвітні навчальні заклади висувають високі вимоги до педагогічної діяльності вчителя, професіоналізм якого стає необхідною умовою нагальних соціальних перетворень сьогодення. У Законах України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту» наголошується, що саме завдяки діяльності вчителя реалізується державна освітня політика та забезпечується якість освіти учнів, яка безпосередньо залежить від його професійних і особистісних якостей. Це передбачає якісно інший рівень особистісного та професійного розвитку педагога, його здатності до постійного самовдосконалення при одночасному збереженні основоположних внутрішніх настанов і переконань. Тому однією з актуальних проблем педагогічної освіти є формування у педагогічної майстерності на засадах толерантності та педагогічної культури.

У системі професійної підготовки майбутніх вчителів, важливою складовою навчально-виховного процесу в університеті є педагогічна практика, що передбачає єдність, безперервність і послідовність теоретичних курсів, реалізацію набутих знань у практичній діяльності, оволодіння уміннями та навичками організації навчально-виховного процесу в сучасній школі на засадах гуманізації, співробітництва, є своєрідним екзаменом на професійну придатність, орієнтацію, майстерність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічний погляд на культуру простежується у визначенні, наведеному в «Українському педагогічному словнику». С. У. Гончаренко трактує це поняття як «сферу духовного життя суспільства, що охоплює, насамперед, систему виховання, освіти, духовної творчості, а також установи й організації, що забезпечують їх функціонування (школи, ВНЗ, клуби, музеї, театри, творчі спілки, товариства тощо). Водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння будь-якою галуззю знань або діяльності» [4, с. 182].

Зміст педагогічної майстерності розглядається науковцями як комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [5 с. 30]. Варто зазначити, що проблеми її формування досить давно розглядаються вітчизняними та зарубіжними вченими, однак питання спорідненості успішної професійної діяльності та майстерності педагога досліджено В. М. Коротовим, М. В. Кухар, Л. І. Рувінським, Г. І. Щукіною та іншими; педагогічна майстерність як складова професійної підготовки майбутнього вчителя представлена у працях О. В. Аксьонової, М. В. Гриньової, Н. Г. Ничкало, М. І. Новікова, М. М. Палтишева, Н. М. Тарасевича та інших науковців.

Напрями педагогічних досліджень професійного виховання педагога, становлення його педагогічної майстерності розглядали Ф. В. Березін, В. А. Петровський, М. М. Фіцула, А. В. Фурман, М. С. Яницький та інші вчені; також професійну підготовку педагогічних працівників вивчали М. В. Гриньова, О. А. Дубасенюк, О. М. Пехота, В. А. Семиченко, С. О. Сисоєва, В. О. Сластьонін та інші науковці.

Узагальнення теоретичних підходів до обґрунтування досліджуваної проблеми уможливило зробити узагальнення про те, що культура – це педагогічна система, діалектична інтегрована єдність педагогічних цінностей, між якими існують певні зв'язки і відношення, що формуються, реалізуються і вдосконалюються в різних видах професійно-педагогічної діяльності та спілкування.

Формулювання мети статті. На основі узагальнення наукових підходів метою нашого дослідження є обґрунтування ролі та загальнопедагогічної значущості толерантності, педагогічної культури у формуванні професійної майстерності вчителя економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Феномен «культура» багатозначний, він вирізняється складністю й варіативністю. З великої кількості визначень поняття «культура» виділимо такі, на нашу думку основні положення:

- сутність культури – гуманістична, вона полягає в конкретизації загальнолюдських цінностей;
- продуктом і творцем культури є людина;
- головним джерелом культури є діяльність людини;
- культура включає способи і результати діяльності людини;
- культура розглядається як механізм, що регламентує і регулює поведінку та діяльність людини, оскільки людина є носієм і ретранслятором культури;
- культура – специфічно людський спосіб буття, який визначає практичну і духовну активність людини, її можливу взаємодію з навколишнім світом, один з одним.

Український педагог-методист С. У. Гончаренко підкреслює, що водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людини, а також рівень володіння якоюсь галуззю знань або діяльності. У цьому розумінні поняття культури наближається до поняття професійної культури, культури діяльності фахівця, що

знаходить відбиток у його професійній діяльності, засобах і прийомах вирішення професійних завдань [4].

Важливо у контексті досліджуваної проблеми звернути увагу на те, що професійна майстерність учителя, має свої специфічні особливості й ширше коло реалізації, ніж подібна характеристика вчителя-предметника. Його діяльність характеризується, зокрема: багатofункціональністю діяльності, що пов'язано із специфікою викладання економіки та потребує постійного оновлення змісту навчання; самозбагачення засобами професії, удосконалення форм і методів навчання, розвитку та виховання школярів; володіння сферою емоційно-комунікативної діяльності з учнями, яка передбачає гнучкість, креативний характер педагогічної дії, емоційну стабільність та інші вимоги особистості вчителя.

Тому результатом професійного розвитку майбутнього вчителя як суб'єкта педагогічної взаємодії постають такі здатності: активність і винахідливість у пошуку педагогічних рішень та шляхів їх реалізації залежно від особливостей ситуації взаємодії, здійснення ефективного впливу на особистість вихованців; здатність на оптимальному рівні оперувати професійно-педагогічними знаннями, самоконтролем, саморегуляцією; творчо володіти засобами організації навчальної і виховної діяльності учнів. Проте на сьогоднішня незамінною виявляється толерантність як спосіб взаємодії, який зорієнтований на самопізнання, саморозвиток, визначення меж самоідентифікації, що сприяє гуманізації суспільства, співпраці з людьми, які відрізняються зовнішністю, мовою, переконаннями, звичаями чи вірою.

Виокремлюючи власне педагогічний аспект даної якості, педагоги наголошують, що «толерантність сприяє не лише мирному співіснуванню різних суб'єктів дійсності, а й успішному самоствердженню особистості, самореалізації людини у суспільстві. У цьому випадку вона набуває особистісно-значущого змісту у процесах самостійного освоєння соціального досвіду і виховання, є результатом інтеріоризації (перетворення внутрішніх структур психіки людини завдяки засвоєнню структур соціальної діяльності) і екстеріоризації (перетворення внутрішніх структур психіки в певну поведінку) [2]. Толерантний педагог, завдяки особливій тактиці побудови своєї поведінки по відношенню до учнів, досягає більшої результативності у формуванні продуктивних міжособистісних взаємин.

Проте толерантність, виступаючи насамперед як особливість світобачення, не притаманна людині від народження і може ніколи не проявитися, якщо не буде спеціально вихована, сформована. У такому розумінні особистість педагога виступає своєрідним провідником толерантності в суспільство, стимулом для майбутнього вчителя щодо розвитку в себе відповідної якості та опанування механізму, за допомогою якого вона може бути сформована в педагогічному процесі.

Тому, викладання економіки у школі повинне відповідати вимогам, що забезпечують створення та функціонування толерантного середовища взаємодії вчителя та учнів як вагомої професійної якості. До них відносять:

- 1) варіативність – завдання, що пропонуються для виконання, повинні реалізувати кілька підходів до проблеми, причому кожен із цих підходів розглядаються у сукупності його переваг і недоліків;
- 2) ситуативність – вибір того чи іншого варіанту рішення і тактики поведінки повинні оцінюватися з огляду на обставини, в яких вони застосовуються;
- 3) конструктивність – вчитель повинен чітко усвідомлювати та контролювати свої емоції, що проявляються при формуванні оцінних суджень, при цьому

- виявляти чіткість і обґрунтованість, намагаючись, щоб учні так само оволодівали вмінням обґрунтованої й доброзичливої якісної оцінки та самооцінки;
- 4) прогностичність – результат певної дії повинен сприйматися як ланка у взаємодії, підґрунтя для подальшого розвитку ситуації;
  - 5) індивідуальний підхід – врахування вікових та індивідуальних особливостей, що набуває нової спрямованості, а саме: діагностуються потенційні можливості, активність, найближчі перспективи, прагнення школярів до самостійності тощо.

Висновки. Узагальнення теоретичних підходів до обґрунтування досліджуваної проблеми уможливило зробити узагальнення про те, що культура – це педагогічна система, діалектична інтегрована єдність педагогічних цінностей, між якими існують певні зв'язки і відношення, що формуються, реалізуються і вдосконалюються в різних видах професійно-педагогічної діяльності та спілкування. Індивідуальна педагогічна культура виявляється у професійній поведінці вчителя. Так, учителям з високим рівнем педагогічної культури властиві теоретичне обґрунтування власної педагогічної позиції, системність педагогічної діяльності, творення, гнучкість і варіативність у прийнятті рішень.

Відповідно педагогічна культура є процес самовдосконалення творчої індивідуальності, що передбачає: усвідомлення своєї неповторності, унікальності в порівнянні себе з іншими; самоствердження й усвідомлення своєї професійної майстерності, яку забезпечує система знань і умінь, переконань, самореалізація себе у певних видах діяльності; цілісність і гармонійна єдність індивідуальних якостей.

Список використаних джерел

1. Аксьонова О. В. Методика викладання економіки : навч. посібник / Олена Валентинівна Аксьонова. – К: КНЕУ, 2006. – 708 с.
2. Бідюк Н. М. Толерантність як особистісно-значуща цінність у контексті гуманізації освіти [ел ресурс] / Н. М. Бідюк, О. В. Орловська. Режим доступу: <http://intkonf.org/d-ped-n-bidyuk-nm-orlovska-ov-tolerantnist-yak-osobistisno-znachuscha-tsinnist-u-konteksti-gumanizatsiyi-osviti/>
3. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навчальний посібник / Наталія Павлівна Волкова. – Київ: Академія, 2006. – 256 с. (Альма-матер).
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Гончаренко Семен Устимович. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
5. Педагогічна майстерність : Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища шк., 2004. – 422 с.

Summary. *The theoretical positions essence and content of pedagogical culture as part of professional teacher skill economy and ways of its formation in the process of self-improvement grounds in this scientific article . Characterized structural components and semantic filling tolerance as sufficient professional quality in the development of teaching skills.*

Key words: *pedagogical culture, tolerance, professional development, teaching skills, a teacher of the economy.*